

Ainevaldkond Sotsiaalained

1. Üldalused

1.1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalinete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppet;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist.

Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

I kooliaste

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

ajalugu – 4 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

III kooliaste

ajalugu – 6 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut. Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmetes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks.

Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärge, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptsida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepsitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeemete kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdsuslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õppesisu käsitluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

1.4. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhinduda toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärke, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja

ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

1.5. Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust. Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid. Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhitakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervise seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja

väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.7. Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiohk hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaritöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

1.8. Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnatega. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õige kirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks.

Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväärsus info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õige kirja. 5. klassis ei kontrollita kontrollitöödega enam kui üht õpitud teemat korraga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid III kooliastmes peavad olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtöid ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Üksikfaktide teadmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. III kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaks hindamiseks probleemküsimuste avamine, arvamslugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info rühmitamine. Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust. Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

1.9. Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
  - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
  - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
  - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
  - d) ajalooatlased, kontor- ja seinakaardid;
  - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
  - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
  - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
  - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
  - i) IKT-põhised õppematerjalid;
  - j) ajalehed ja ajakirjad; k) statistilised ja meetodilised materjalid.

AJALOO AINEKAVAD

Kääpa Põhikool

5.- 9. klass

*Alus: Vabariigi Valitsuse määrus nr 1
06.01.2011 "Põhikooli riiklik õppekava"*

Sisukord

1. Kääpa Põhikooli ajaloo tunnijaotusplaan	10
2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid	10
3. Õppeaine kirjeldus.....	10
4. Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi	11
5. Ainepädevused (ajaloo õpitulemused) kooliastmete kaupa	11
II kooliaste	11
III kooliaste.....	12
6. Hindamine	12
7. Üldpädevuste kujundamine ajaloo kaudu	13
8. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega	15
9. Läbivad teemad	15
10. Füüsiline õpikeskkond.....	16
5. klass. Ajaloo algõpetus.....	17
6. klass. Muinasaeg ja vanaaeg	18
7. klass. Keskaeg ja varauusaeg	20
8. klass. Uusaeg	23
9. klass. Lähiajalugu.....	24

1. Kääpa Põhikooli ajaloo tunniplaani

V klass 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

VI klass 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

VII klass 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

VIII klass 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

IX klass 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) tunneb huvi mineviku vastu;

2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu;

3) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;

4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;

5) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;

6) mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;

7) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

3. Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

4. Ajaloõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
- 3) ajalooalaste küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine, kriitiline hindamine ja analüüsimine, allika usaldusvääruse hindamine;
- 7) info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena. Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesist metoodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada oma arvamust ajaloosündmuste või -nähtuste kohta. Ajaloo probleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

5. Ainepädevused (ajaloo õpitulemused) kooliastmete kaupa

II kooliaste

6. klassi õpilane:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase *aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number*;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjuseid;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Põhikooli lõpetaja:

- 1) iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajaloo ja saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

6. Hindamine

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade ajalooõpetuse eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust ja kasutada saadud teavet õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kirjalikke töid koostades peab õpetaja arvestama õpitulemust, mille saavutatust kontrollida tahetakse. Ta peab jälgima, et ülesanded oleksid mitmekesised, erineva raskusastmega ja kontrolliks teadmiste kõrval ka arendatud oskusi (nt kaarditundmine, allikaanalüüs, kriitiline mõtlemine, ajaloolises ajas orienteerumine jms). Ligikaudu 20% ülesannetest võiks olla äratundmistasandil, 30% reprodutseerimistasandil ning 50% rakendustasandil: analüüs, üldistamine, hinnangu andmine. Keerukamate ülesannete lahendamise eest peaks õppija saama rohkem punkte kui pelgalt faktiteadmisi eeldavate ülesannete eest

Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid.

Kontrollimise vormid on mitmekesised, sisaldavad suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, allikmaterjaliga, piltidega, pikaajaliste projektide, referaatide ja uurimistöde koostamist, arutluse kirjutamist, kujundavat hindamist.

Kujundav hindamine tähendab tagasiside andmist õppijale tema tugevatest ja arendamist vajavatest külgedest. Õpetajaid abistab näiteks arutlusoskuse tagasisidestamisel õppeprotsessi kirjelduses hindamisjuhend. Kujundav hindamine nihutab raskuskeskme õpetamiselt (kohustuste andmine) õppimisele (vastutuse võtmine).

Arutluse hindamisel arvestatakse teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle

põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust. Hindeskaala valib õpetaja vastavalt õpilaste vanuseastmele ja ülesande keerukusele.

Allikaülesandeid hinnatakse lähtuvalt vastuse kvaliteedist (lihtsast loendamisest kuni analüüsini). Allikaülesande hindamisel on aluseks järgmised tasemed:

- (rahuldav): teksti alusel loendi või seisukoha esitamine ja kirjeldamine;
- (hea): iseloomustamine ja võrdlemine;
- (väga hea): analüüs, isiklik hinnang ning selle põhjendamine.

Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid, ajalooõpetusega kujundatud oskusi.

Projektülesande ja iseseisvate uurimistööde hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Hindamisprotsessis on oluline õpilase enesehinnang ja selle arenemine, mis tõstab vastutust õppimise suhtes. Hindamine on paindlik, arvestab õpilase individuaalsust, erinevaid kursusi ja nende raskusastet.

Kokkuvõttev hinne kujuneb erinevate osaoskuste hindamisest (näiteks: eneseväljendus- ja analüüsioskus, materjali reprodutseerimine, arutluste kirjutamine, töö allikmaterjaliga jne).

7. Üldpädevuste kujundamine ajaloo kaudu

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Ajalugu toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda. Tutvumine erinevate kultuuride ja religioonidega kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Mineviku tundmine aitab meil mõista tänapäeva maailma, selgitab konfliktide tagamaid ja kultuurilist mitmekesisust. Välismaalastega suhtlemisel läheb vaja teadmisi ja oskusi eri kultuuri(de)st. Mõni käitumisviis võib osutada teises kultuuris ebaviisakaks või suisa sobimatuks.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Ajaloo õppimine aitab kujundada aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna käitumist ning toetab ühiskonna demokraatlikku arengut; kujundab suutlikkust teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel

Enesemääratluspädevus. Ajalugu toetab rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamist. Enesemääratluspädevust toetab olukord, kui õpetaja suunab õpilasi oma õpitud või sooritust reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Õpetaja saab enesemääratluspädevust toetada tunni refleksioonifaasi aruteludega, aga eri ülesannete eel selgitades, mida õpime, mis kriteeriumidest lähtume. Siis on samad kriteeriumid hiljem õpilasele aluseks enesehindamisel – kas eeldatav tase või areng saavutati või mitte. Tagasisaated eesmärkide saavutamisest saab teha ka pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seondub enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb püüda mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorra, milles tegutsetakse.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Ajalugu kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist. Näiteks võib õppida kirjutama arutlust hindamisjuhendi alusel, koostada abistavaid skeeme ja jälgida, kas kirjapandud tekst sisaldab kriteeriumides nõutud argumente, näiteid, kas teksti ülesehitus on loogiline, temakohane ja

vigadeta. Jätkuülesandena võiks analüüsida kaaslaste kirjutist ja tuua esile selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti võib õppida suunatult juhendi alusel allikatekste, kaarte, pilte, karikatuure või statistilisi andmeid analüüsima. Kui õpilasele anda ette sammud, mida ta eeldatavaks soorituseks peab tegema, õpib ta oma tegevust kavandama ja teadlikult õppima.

Suhtluspädevuse kujundamisel on rõhuasetus suutlikkusel ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt. Oma seisukohtade kujundamist, esitamist ja põhjendamist harjutatakse kõikide ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse probleemide käsitlemisel. Kriitilise mõtlemise kujundamine eeldab pidevat tööd eri liiki tekstidega, sh originaaldokumendid kui ka arvamused. Sõnavarapädevus eeldab mõistete tundmaõppimist ja nende kontekstis kasutamise oskust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – ajaloo õppimine eeldab suutlikkust analüüsida erineval kujul esitatud statistilisi andmeid (graafikuid, tabeleid, diagramme) ning teha nende põhjal järeldusi, kasutada matemaatilisi sümboleid ja meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades (nt ajaarvamist ja ressursse plaanides) ning tulemuse tõesust kontrollides. Sarnaselt matemaatikaga, kus tuleb teada valemeid, ei ole ajaloos abi pelgast faktiteadmist, kui seda ei osata asetada konteksti. Keskkonna mõiste ajaloos suunab mõtisklema, mis tingimused olid soodsad, et esimesed tsivilisatsioonid tekkisid just jõgede ääres. Ajalugu õppides tutvutakse tehnika ja tootmise arengu seostega ühiskonna muutumise vältel; õpitakse hindama tehnoloogia rakendamise kaasnemaid võimalusi ja ohte; mõistma tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundi ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendada tänapäevast tehnoloogiat tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutama tehnovahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuspädevust saab arendada ajaloos silmapaistnud isikute elulugude tundmaõppimisega. Arutleda võiks teemal, mis omadused peavad olema inimesel, kes on kindlustanud endale koha ajaloos. Karjääri planeerimist saab tutvustada eri aegade ametite ja elualade ning selleks valmistumise kaudu. Keskajal tuli meistriks saamiseks läbida õpipoisi ja selli aeg, kuid mõnda ametit õpiti kauem – miks? Huvitav on küsimus, kuidas töid ühiskondlikud muutused esile uued ametid, mis elualade esindajad ja milliste omadustega inimesed olid edukad. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärgi, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. Ajaloos saab koostada ajajoont ja kanda sinna sündmusi, täita või täiendada kaarte, kasutada muuseumide või kunstigaleriide digitaalseid andmebaase jt elektroonilisi andmekandjaid.

8. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse. Paljud kirjandusteosed ei ole ajalugu tundmata mõistetavad.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus, nimede hääldamine.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressurside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine. Loodusteaduste teadmisi läheb vaja geograafilise asendi määramisel (kaart), inimese arengu ja rahvastikuprotsesside ning üleilmastumise teemat käsitledes

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus. Paljud kunstiteosed ei ole ajalugu tundmata mõistetavad

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

9. Läbivad teemad

1. Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid. Arutleda võiks teemal, mis omadused peavad olema inimesel, kes on kindlustanud endale koha ajaloos. Karjääri planeerimist saab tutvustada eri aegade ametite ja elualade ning selleks valmistumise kaudu (arheoloog, ajaloolane, erinevad ametid ja nende areng ning muutumine läbi aja, nt sõdur, kaupmees, käsitöölane jne).

2. Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust. Kujuneb arusaam inimese, kultuuri ning sotsiaalse keskkonna vastastikustest seostest; mõistmine, et keskkonnaprobleemid on seotud sotsiaalarengu probleemidega. Kujuneb arusaam, et eluolu on pidevas muutumises ja enamiku muutuste põhjusteks on inimene ise (oma soovide ja

vajadustega), aga unustada ei saa ka inimesest sõltumatuid põhjusi (nt kliima muutumisest tingitud). On ka vahepealseid: ühe inimrühma mõju teisele (nt said indiaanlastest, kelle valged preeriasse ajasid, karjakasvatajad ja uljad ratsanikud, kuid enne olid nad olnud põlluharijad).

3. Kodanikuaktiivsus ja ettevõtlikkus käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises. Näiteks teemade kaudu: erinevad seisused ühiskonnas, linn ja selle kodanikud ning linna juhtimine; Prantsuse revolutsioon kui kultuuriline murrang – inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon, poliitiliste voolude tekkimine jne.

4. Kultuuriline identiteet - mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo käigus, omab ettekujutust kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast nii ühiskonna kui terviku tasandil. Teemad: Kristlus, reformatsioon, araabia kultuur ja selle mõju, islam, ristisõdadega kaasnenud kultuurimõjud, katoliiklik kultuurimõju Eestile, keskaegne Tallinn. Türklaste sissetungiga kaasnenud kultuurimõjud (köverad mõõgad, rõivad, kohv, türgi muusika), renessanss, maadeavastused ja eurooplaste maailmapildi järsk avardamine.

5. Teabekeskond – oluline on kujundada oskust allikaid kriitiliselt käsitleda (sh ajakirjanduslikke tekste) – see oskus peaks olema tihedalt seotud info leidmise oskusega. Varauusaja temaatika võimaldab käsitleda nt reformatsiooni mõju inimestevahelise kommunikatsiooni muutumisele, sh ajakirjanduse teket (trükikunsti sünd ja sellega kaasnenud muutused). Inimestevahelise kommunikatsiooni areng. Kodukant - Kääpa muinasajal, kiviaja asulakoht, muistne maalinnus.

6. Tehnoloogia ja innovatsioon – toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas. Tehnoloogia kiire areng uusajal, eriti materiaalses sfääris (industrialiseerimine, raudtee, telegraaf, fotograafia jpm), kajastab ning põhjustab nihkeid kultuuris, tõekspidamistes ja maailmapildis. 5.-6. klass: maaharimise kui elatusala kasutuselevõtt, metallide kasutuselevõtt, tehnilised leiutised ja avastused

7. Tervis ja ohutus – käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda. Tulirelvad, nendega kaasnevad ohud; hügieeni ja arsti roll, tuletõhusus.

8. Väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires. Inimese maailmapilt eri ajastutel, väärtushinnangud, humanism.

10. Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

2. Kool võimaldab kasutada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.

3. Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja teabekirjandus, auvisid, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid), IKT-põhised õppematerjalid.

5. klass. Ajaloo algõpetus, 70 tundi

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine*;
- 2) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;
- 3) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;
- 4) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 5) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 6) kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas. Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.

Õppetegevus

5. klassi ajalooõpetuses on soovitatav kasutada õpilase aktiivse tegutsemise keskset, mängulist ning arutelu- ja lugudepõhist käsitlust, millega ei taotleta tervikliku ajaloopildi loomist, vaid äratatakse huvi ajaloo vastu. Õppesisu tugineb õpilast vahetult ümbritsevatele allikatele, koduloolisele ainestikule ning Eesti või maailma ajaloole. Kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte ja lugusid, toetudes varasematele teadmistele.

Õppes tutvuvad õpilased ajaloo põhimõistetega ning omandavad mitmesuguseid oskusi: küsimuste esitamine ja neile vastamine, informatsiooni hankimine, suuline ja kirjalik eneseväljendus, koostööoskus ja kujutlusvõime, funktsionaalne kirjaoskus. Õpitakse kasutama aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase; tutvutakse erinevate ajalooallikatega; kasutatakse ajalooalast sõnavara. Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle, millega õpilane kokku puutub. Õpitakse kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täitma kontuurkaarti; jutustama ümber teksti ja sellest olulisemat esile tooma, koostama kava ning lühijuttu. Võimaluse korral tehakse õppekäike ning muuseumi- ja arhiivitunde, kutsutakse tunnikülalisi (nii mineviku vahetuid tunnistajaid kui ka uurijaid), õpitakse tundma ajaloolisi paiku. Toetutakse koduloolisele ainestikule, õpitakse tundma kodukoha ajaloolisi paiku. Teretulnud on (arvutipõhised jm) matkemängud.

Õpikeskkond

- 1) õpik: Milvi-Martina Piir. Inimesed ajas. Ajalooõpik 5. klassile. I ja II osa. 2008 Avita, töövihik: Milvi-Martina Piir. Inimesed ajas. Ajaloo töövihik 5. klassile. I ja II osa. 2008 Avita.
- 2) eri liiki allikad (fotod, kirjad, esemed nt perekogust),
- 3) seinakaardid, skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal
- 4) temaatiline lisakirjandus: ajaloolugemikud, aimekirjandus, temaatiline ilukirjandus
- 5) filmid,

6) muuseumid.

7) IKT-põhine õppematerjal: interaktiivsed materjalid, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;

Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist. Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja õigekirja.

Kuna 5. klassis ei taotleta süstemaatiliste teadmiste ega oskuste kujundamist, peab sama põhimõtet järgima ka hinnates. Kontrolltöödega ei kontrollita enam kui üht õpitud teemat korraga.

6. klass. Muinasaeg ja vanaaeg, 70 tundi

Teema „Muinasaeg” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

- 1) kirjeldab muinasaaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg*, *pronksiaeg*, *rauaaeg*, *varanduslik ebavõrdsus*, *sugukond*, *hõim*;
- 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.

Õppesisu

- Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine
- Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada
- Muinasaaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine.
- Eesti muinasaaja üldiseloomustus: Pulli, Kunda

Teema „Vanad Idamaad” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

Õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) seletab mõisteid *linnriik*, *vaarao*, *muumia*, *sfinks*, *tempel*, *püramiid*, *preester*, *Vana Testament*.

Õppesisu

- Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.
- Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon.
- Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

Teema „Vana-Kreeka” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

1) näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil;

2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;

3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;

4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis*, *rahvakoosolek*, *akropol*, *agoraa*, *türann*, *aristokraatia*, *demokraatia*, *kodanik*, *ori*, *eepos*, *olümpiamängud*, *teater*, *tragöödia*, *komöödia*, *skulptuur*, *Trooja sõda*, *hellenid*, *tähestik*;

Õppesisu

- Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur.
- Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas.
- Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.
- Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia. Olümpiamängud. Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal.
- Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Teema „Vana-Rooma” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;

2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;

4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik*, *foorum*, *kapitoolium*, *Colosseum*, *patriits*, *plebei*, *konsul*, *senat*, *rahvatribuun*, *orjandus*, *amfiteater*, *gladiaator*, *leegion*, *kodusõda*, *kristlus*, *piibel*, *Rooma õigus*, *provintis*, *Ida-Rooma*, *Lääne-Rooma*, *Kartaago*, *Konstantinoopol*, *ladina keel*;

Õppesisu

- Rooma riigi tekkimine: looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus.
- Rooma vabariik: ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar. Vabariigi lõpp.

- Rooma keisririik: ühiskondlik korraldus. Augustus. Rooma impeerium ja selle lõhenemine.
- Vana-Rooma kultuur ja eluolu: rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus, ristiusu teke. Uus Testament.

Õppetegevus

Õpitakse seletama ja kasutama ajaga, ajaloo periodiseerimisega ning käsitletavate teemadega seonduvaid mõisteid ja fraase. Õpiku ning lisamaterjali abil tutvutakse muinasaja ja vanaaja kohta käivate ajalooallikatega, õpitakse nendest infot leidma ning seda kriitiliselt hindama. Õpitakse kirjeldama inimese elu ja tegevust muinas- ja vanaajal, selgitama muutusi, mis leidsid ühiskonnas aset seoses tehnoloogiliste, kultuuriliste ja poliitiliste muutustega. Õpitakse tundma olusid, milles kujunesid kõige vanemad kõrgkultuurid Egiptuses ja Mesopotaamias. Õpitakse kirjeldama vanaaja riiklikku korraldust ning elulaadi, muinas- ja vanaaja kultuuri- ja teadusesaavutusi, tähtsamate vanaaja valitsejate tegevust ning võrdlema nendega seonduvaid aspekte Egiptuse, Mesopotaamia, Kreeka linnriikide ja Rooma riigi näitel. Kasutatakse IKT vahendeid õppe tõhustamiseks ning õpilaste vastavate oskuste kujundamiseks nii õppides kui ka töötulemusi esitledes.

Õpikeskkond

Oluline on kasutada õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, seostada, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades saab õpetaja kasutada järgmisi materjale:

1) õpik: Milvi-Martina Piir, Mait Kõiv. Vanaaeg. Ajalooõpik 6. klassile I ja II osa. 2010. Avita.

Töövihik: Milvi-Martina Piir, Mait Kõiv. Vanaaeg. Ajaloo töövihik 6. klassile I ja II osa. 2010. Avita,

töölehed;

2) ajalooatlas, sein- ja kontuurkaardid;

3) filmid, nt Arheoloogiakeskuse õppefilm „Raua sulatamine” (J. Peets, K. Kello);

4) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>);

5) IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;

6) skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;

7) temaatiline lisakirjandus: ajaloolugemikud, aimekirjandus.

7. klass. Keskaeg ja varauusaeg, 70 tundi

Teema „Maailm keskajal 476–1492” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

1) kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi;

2) teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana;

3) teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu;

4) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi;

5) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;

6) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; 7) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;

8) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust;

9) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik;

10) seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;

11) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering. Läänikord, eluolu.
- Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.
- Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.
- Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.
- Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.
- Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.
- Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.
- Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.
- Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine.
- Eluolu keskajal.
- Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul.

Teema „Maailm varauusajal (1492–1600)” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;

2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;

3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;

4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *maadeavastused*, *reformatsioon*, *protestandid*, *luteri usk*, *renessanss*, *humanism*;

5) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci.

Õppesisu

- Ühiskond varauusajal: uue maailmapildi kujunemine, tehnoloogia areng, majanduslikud suhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

- Suured maadeavastused: Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.
- Reformatsioon: reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.
- Eesti 16. sajandil: reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Õppetegevus

Võimaluse korral korraldatakse õppekäike, ekskursioone ning õppetunde muuseumis ja arhiivis. Selleks on Eesti muinas- ja keskaja õppimiseks palju võimalusi. Õppekäigud ning ekskursioonid ajaloolises keskkonnas tekitavad suuremat huvi kodukoha ajaloo vastu. Siit võiks alata esimese uurimusliku töö kirjutamine.

Aktiivse õppetegevuse kaudu õpitakse nägema ühiskonna arengus olulisi seoseid ja probleeme, neid analüüsima, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi, kujundama oma seisukohta ning seda põhjendama.

Õpitakse leidma kaardil Frangi riigi asukohta ja selle jagunemist, viikingite retkede põhisuundi, araablase asuala ja vallutusi ning võrreldakse tänapäeva kaardiga. Õpitakse tundma ja iseloomustama feodaalse ühiskonna tunnusjooni ning võrreldakse erinevate seisuste elulaadi. Iseloomustatakse kiriku osa ja tegevust keskaegses ühiskonnas, õpitakse tundma islami usu põhitunnuseid ning araabia kultuuri eripära. Käsitletakse eestlaste eluolu ja tegevusalasid muinasaja lõpus, võitlust võõrvõimude sissetungi vastu ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi. Õpilasi suunatakse otsima jõukohast lisamaterjali keskaegse ja varauusaegse ühiskonna kohta. Õpitakse koostama kava, lühijuttu ja referaati ning neid ette kandma, sh IKT vahendeid rakendades. Õpitakse tundma riikidevahelise sõjategevuse põhjusi, tulemusi ja tagajärgi Inglismaa ning Prantsusmaa näitel. Iseloomustatakse ja võrreldakse romaani ja gooti stiili ning renessansi. Analüüsitakse maadeavastuste eeldusi ja põhjusi ning suunatakse õpilasi leidma ja selgitama maadeavastuste mõju ühiskonna edasisele arengule ning uue maailmapildi kujunemisele. Õpitakse tundma reformatsiooni tähendust ja mõju keskaja ühiskonna, majanduse ning kultuuri arengule. Käsitletakse ajalooliste isikute tegevust ning nende rolli erinevates ajalooühtlustes.

Õpikeskkond

- 1) õpik: Inna Põltsam-Jürjo, Pärtel Piirimäe, Ursula Vent. Keskaeg I osa. Ajaloo õpik 7. klassile. Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem, Pärtel Piirimäe, Marika Mägi, Regina-Maria Blauhut, Katri Ezzoubi Keskaeg II osa . Ajaloo õpik 7. klassile. Avita 2012.
  - 2) töövihik: Inna Põltsam-Jürjo, Pärtel Piirimäe, Ursula Vent. Keskaeg I osa. Ajaloo töövihik 7. klassile. Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem, Pärtel Piirimäe, Marika Mägi, Regina-Maria Blauhut, Katri Ezzoubi Ajaloo töövihik 7. klassile. Keskaeg II osa. Avita 2012.
- töölehed;
- 3) ajalooatlas;
  - 4) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>), nt Muinas-TV „Keskaegne maja”;
  - 5) IKT-põhine õppematerjal: interaktiivsed materjalid, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;
  - 6) seinakaardid, skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;
  - 7) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, aimekirjandus, temaatiline ilukirjandus.
  - 8) muuseum, ajalooline keskkond: keskaegne linn, kirik, muuseum, arhiiv, arheoloogilised paigad, muinaslinnused, ordu- ja piiskopilinnused, arheoloogiakeskus jm.

8. klass. Uusaeg, 70 tundi

Teema „Maailm 1600–1815” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 6) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism*;
- 8) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Napoleon, Louis XIV, Peeter I, Voltaire.

Õppesisu

- Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas: absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.
- Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus: valitsemine: keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).
- USA iseseisvumine: Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.
- Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu: Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.
- Kultuur: barokk, klassitsism.
- Asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil.

Teema „Maailm 1815–1918” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism*

Õppesisu

- Industriaalühiskonna kujunemine: tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

- Rahvuslus ja rahvusriigid: rahvusluse tõus Euroopas rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.
- Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul: Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.
- Esimene maailmasõda: uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, Compiègne'i vaherahu, maailmasõja mõju Eestile, Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.
- Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu ajakirjandus seltsiliikumine, kunst, muusika, teater, kirjandus, teadus ja tehnika.

Õppetegevus

Õpitakse tundma valgustusajastul toimunud muutusi riikide valitsemises. Analüüsitakse poliitiliste reformide mõju ühiskonna arengule, käsitledes seda erinevate inimeste vaatevinklist. Tuvastatakse erinevusi reformide ja revolutsioonide kaudu toimunud muutustes. Võrreldakse USA riiklikku korraldust Euroopa uusaegsete riikide omaga ning õpitakse tundma uusaegse ühiskonna põhijooni Euroopas. Õpitakse tundma Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade põhjusi, tagajärgi ning mõju Euroopale, tööstusliku pöörde mõju majandusele ja ühiskonnale 19. sajandil ning rahvusriikide kujunemist Saksamaa näitel; Eesti rahvusliku liikumise eeldusi, sündmusi ja liidreid. Analüüsitakse ning õpitakse tundma Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning Eesti iseseisvumisega seotud sündmuste käiku. Kaardil vaadatakse Esimese maailmasõja eel tekkinud liituseid, sõja käiku ja osalenud riike ning Versailles' rahu tulemusel kujunenud Euroopa riikide piire, võrreldes seda olukorda tänapäeval valitsevaga. Kolmandas kooliastmes on oluline omandada uurimistöö koostamise kogemus. 8. klassis sobivad selleks kodukoha ajalooa seotud teemad.

Õpikeskkond

Õpiku kõrval tuleb kasutada muid õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades võib õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) õpik (Piirimäe, Pärtel. Ajaloo õpik 8. klassile. Uusaeg I, II osa, 2012 Avita), töövihik: Uusaeg I, II osa, Avita 2012, töölehed;
- 2) ajalooatlased „Ajaloo atlas põhikoolile“, „Eesti ajaloo atlas“, „Maailma ajalugu“;
- 3) filmid ERRi saadete arhiivist (www.etv.ee/arhiiv.php), näiteks „Eesti aja lood“;
- 4) IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee, internet;
- 5) seinakaardid, skeemid, tabelid jm illustratiivne materjal;
- 6) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, populaarteaduslik kirjandus, ilukirjandus;
- 7) ajalooline keskkond, muuseum.

9. klass. Lähiajalugu, 70 tundi

Teema „Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);

- 2) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 3) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 4) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 6) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson;

Õppesisu

- Rahvusvaheline olukord: Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.
- Maailmamajandus: ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.
- Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail: demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.
- Eesti Vabariik: Vabadussõda, Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.
- Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel: uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng: aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja filmkirjandus ja kunst, uued propaganda vahendid

Teema „Teine maailmasõda 1939–1945” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

Õpilane:

- 1) teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 2) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- 3) kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- 4) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- 7) seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

Õppesisu

- Rahvusvaheline olukord: lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Lepituspoliitika/rahustamispoliitika ja selle mõju. Anschluss.
- Sõjategevuse üldiseloomustus: sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine. Saksamaa ja NSV Liidu kallaletung Poolale. Katõn, Talvesõda, sõjategevus Euroopas ja NSV Liidu territooriumil, Saksamaa ja Jaapani kapituleerumine. Tuumarelva kasutamine USA poolt, Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemine: Atlandi Harta, Ühinenud Rahvaste deklaratsioon, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsid. F. D. Roosevelt, J. Stalin, W. Churchill

- Eesti Teise maailmasõja ajal: baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioonid.

Teema „Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000” läbimise järel õpilane (õpitulemused):

- 1) teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika*, *glasnost*, *külm sõda*, *kriisikolle*, *kollektiviseerimine*, *industrialiseerimine*, *metsavennad*, *plaanimajandus*, *massirepressioon*, *Atlandi Harta*, *Euroopa Liit*, *NATO*, *Balti kett*, *laulev revolutsioon*;
- 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.
- Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.
- Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.
- Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.
- Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.
- Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.
- Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.
- Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel.
- Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.
- Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.

Õppetegevus

Kaardi alusel õpitakse tundma, mis territoriaalsed muutused toimusid Versailles' rahulepingu järel: Saksamaa piirid, impeeriumide lagunemine, iseseisvunud riigid. Võrreldakse kaardiga enne Esimest maailmasõda. Kaardi alusel õpitakse tundma muutusi Teise maailmasõja järel:

Saksamaa piirid, Saksamaa lõhestamine, iseseisvate riikide kadumine, tähtsamad rinded ja lahingud, MRP mõjusfäärid. Võrreldakse kaardiga enne Teist maailmasõda.

Õpitakse tundma rahvusvahelise elu sündmusi ja erinevate riikide välispoliitilisi taotlusi, analüüsitakse Versailles' süsteemi mõju ning ülemaailmse majanduskriisi mõju, tehakse järeldusi, miks rahvusvaheline olukord teravnes. Iseloomustatakse ja võrreldakse demokraatiat ning diktatuuri. Analüüsitakse diktatuuri eri vormide sarnasusi ja erinevusi. Õpitakse tundma Teise maailmasõja eelset rahvusvahelist olukorda ja riikidevahelisi suhteid ning esile tooma Teise maailmasõja põhjusi.

Analüüsitakse allikaid, sh dokumente, ning õpitakse tundma baaside lepingu ja MRP lisaprotokollide sisu ning olukorda, milles lepingud sõlmiti, tehakse dokumentidele tuginedes järeldusi ja antakse hinnanguid. Õpitakse tundma sündmuste kronoloogiat Eestis ning sündmuste seotust rahvusvahelise olukorraga. Analüüsitakse Eesti Vabariigi võimalusi ja valikuid Teise maailmasõja eel ning ajal.

Õpitakse tundma ajalooliste isikute elu ja tegevust. Suunatakse õpilasi ise informatsiooni otsima, erinevaid infokanaleid kasutama. Õpitakse tundma Eesti Vabariigi ajaloo põhisisu ning arengu põhijooni. Õpitakse tundma üldisi muutusi nii maailma kui ka eesti kultuuri arengus. Õpilased koostavad esitlusi individuaalselt või rühmatöö tutvustamiseks IKT vahendeid kasutades.

Ajalooalane uurimistöö võib olla elusolevate vanema põlvkonna esindajate või sugulaste elukäigu uurimine, seoste loomine õpitud lähiajaloo, pereloo ja kodukoha ajaloo vahel.

Õpikeskkond

1. Õpik: Einar Värä, Ago Pajur, Tõnu Tannberg. Lähiajaloo õpik 9. klassile. I ja II osa. Avita 2015.

Töövihik: Ene Tannberg, Urma Linnus. Lähiajaloo töövihik 9. klassile I ja II osa. Avita 2015.

2. Ajalooatlas, kontuurkaardid, seinakaardid, skeemid ja tabelid.

3. Illustriativne pildimaterjal, fotod, kroonikafilmid, näiteks filmid „Detsembrikuumus“, „Nimed marmortahvilil“.

4. Eesti Vabariigi põhiseadused, dokumendikogumikud (nt Asutava Kogu dokumendid), allikakogumikud (nt Baltimaade ajaloo lugemik. Avita, 2002; Eesti ajaloo pöördepunktid. Dokumente ja materjale vene õppekeelega gümnaasiumile. Argo, 2008).

5. Ajalooõpetaja käsiraamatud (nt Tagasivaade minevikku, erinevad vaatenurgad. Zvaigsne, 2000; Ajalugu ei ole ainult minevik, minevik ei ole veel ajalugu. EAS, 2004; Holokaust, õppematerjal. EAS, 2007; Kommunistlike režiimide kuritegudest, õppematerjal. Infotrükk, 2009).

6. Elulooaamatud, teemakirjandus, ajalooalane ilukirjandus.

7. Digitaliseeritud ajalehed (www.dea.ee).

8. ERRi saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>).

9. Dokumentaalsarjad, nt „Tuulepealne maa“, „Eesti aja lood“.

10. IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee.

11. Muuseum ja ajalooline keskkond.

ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA PÕHIKOOIILE

Kääpa Põhikool

*Alus: Vabariigi Valitsuse määrus nr 1
06.01.2011 "Põhikooli riiklik õppekava"*

Sisukord

Kääpa Põhikooli ühiskonnaõpetuse tunnijaotusplaan	28
Õppe- ja kasvatusesmärgid	28
Õppeaine kirjeldus	29
Õppetegevus	30
Hindamine	30
Üldpädevuste kujundamine ühiskonnaõpetuses	31
Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega	32
Läbivad teemad	33
Füüsiline õpikeskkond	33
II KOOLIASTE (6. KLASS)	34
Kooliastme õpitulemused (ainepädevused)	34
Õpitulemused ja õppesisu	34
Õppetegevus	36
Õpikeskkond	36
Hindamine	37
III KOOLIASTE (9. KLASS)	39
Kooliastme õpitulemused (ainepädevused)	39
Õpitulemused ja õppesisu	39
Õppetegevus	43
Õpikeskkond	43
Hindamine	44

Kääpa Põhikooli ühiskonnaõpetuse tunnijaotusplaan

6. klass 1 tund nädalas – 35 tundi aastas

9. klass 2 tundi nädalas – 70 tundi aastas

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost;

- 5) arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, osalemist ühiskonna arengus ja sidususes, seisab vastu kesksete normide rikkumisele ning on seaduskuulekas;
- 6) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.
- 7) algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel;
- 8) kasutab ühiskonnaõpetuses omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma edasiste õpingute ja teadlike karjääriotsuste kavandamisel ning langetamisel, koostab esmase karjääriplaani.

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises ja kolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler. Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasaraäkimine, e-teenuste tarbimine jne). Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõtte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas). Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt,

mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
  - 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
  - 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
  - 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
  - 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
  - 6) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid, näitused, muuseumid.
- Kooliastme spetsiifilised õppetegevused esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistest küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hinnanguid andes ja numbriliselt hinnates võetakse aluseks ainekavaga määratud õpitulemused.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastmele vastavalt võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Üldpädevuste kujundamine ühiskonnaõpetuses

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Ühiskonnaõpetus toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi; kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse; kujundab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele. Ühiskonnaõpetuse aine võimaldab mõtteid vahetada inimõiguste ja kodanikuväärtuste üle. Analüüsitakse tänapäeva Eesti riigi põhiseadust jt õigusakte, et kujundada arusaam seadusekuulekast ja demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest.

Enesemääratluspädevus. Ühiskonnaõpetus aitab kujundada kultuurilist ja riikliku enesemääratlust. Enesemääratluspädevust toetab olukord, kui õpetaja suunab õpilasi oma õpitud või sooritus reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Õpetaja saab enesemääratluspädevust toetada tunni refleksioonifaasi aruteludega, aga eri ülesannete eel selgitades, mida õpime, mis kriteeriumidest lähtume. Siis on samad kriteeriumid hiljem õpilasele aluseks enesehindamisel – kas eeldatav tase või areng saavutati või mitte. Tagasisaated eesmärkide saavutamisest saab teha ka pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seondub enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb püüda mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorra, milles tegutsetakse

Sotsiaalne- ja kodanikupädevus. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetab rühmatöö jm koostöövorm, eriti kui grupid moodustatakse juhuvaliku alusel. Kodanikupädevuse kujundamiseks on võimalus kodanikuna erinevates ettevõtmistes osaleda, et mõista enda võimalusi ning tunnetada tegevuste olulisust.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Ühiskonnaõpetus kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Ühiskonnaõpetus aitab kujundada suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Ühiskonnaõpetus aitab kujundada suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Ühiskonnaõpetuses analüüsitakse statistilisi andmeid ja tehakse nende põhjal järeldusi, arvutatakse protsente makse õppides. Kasutatakse hüpoteeside püstitamist ja tõestamist, probleemide analüüsi nende kirjeldamise, põhjuste väljaselgitamise, tagajärgede ja võimalike ületamiste või lahenduste pakkumise kaudu. Probleeme lahendades toetatakse mõtlemisoskuse arengut. Ühiskonnaõpetuses saab arutada kaasaja ühiskonna jätkusuutlikkust (või raskusi) ja globaliseerumisega kaasnevaid probleeme. Tehnoloogia muutumist ajaloos vaadeldakse teaduse ja tehnika arengu kaudu. Eriti kiire on see olnud sõdade ajal. Hea oleks analüüsida näidete kaudu nii tehnoloogilise arengu positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid ja tagajärgi. Mõlemas õppeaines on võimalik õpilasel endal tehnoloogiat õppetöös kasutada.

Ettevõtlikkuspädevus. Ühiskonnaõpetuse tundides õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitada eesmärke, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse

initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valima sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega. Ühiskonnaõpetuses saame analüüsida tänapäeva ühiskonna edukate inimeste tegevust ja ettevõtmisi või siis anda ülesandeid, kus õpilased peaksid ise oma teadmisi kasutades uusi lahendusi välja pakkuma. Ühiskonnaõpetuses on kõik teemad seotud noore inimese ettevalmistumisega eluks ühiskonnas. Teadmistele toetudes analüüsitakse juhtumeid ja mängitakse läbi situatsioonimudeleid, et toetada arusaama ühiskonna toimimisest. See kujundab oskust (loovalt) probleeme lahendada. Lisaks õpitakse seadma isiklikke eesmärke, omades sealjuures järje- ja enesekindlust.

Digipädevus tähendab suutlikkus kasutada digitehnoloogiat nii õppimisel, info hankimisel. kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs, ühiskonnaõpetuses info ja teabekeskonnas orienteerumine, info eesmärgipärane kasutamine. Ühiskonnaõpetuses võib uurida riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töö tulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega jms.

Konkreetsete näidete kaudu tutvustatakse üldpädevuste taotlemist õppeaineti õppeprotsesside kirjeldustes.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Ühiskonnaõpetus on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Läbivad teemad

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskkond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mõõblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.

3. Kool võimaldab ainekava eesmärgede toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

II KOOLIASTE (6. KLASS)

Kooliastme õpitulemused (ainepädevused)

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ametis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi eettulevates elusituatsioonides.

Õpitulemused ja õppesisu

1. Sotsiaalsed suhted

1.1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus*, *riik*, *võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);

7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

1.2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus*, *kodanikualgatus*, *vabatahtlik tegevus*;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni-võimalused.

2. Demokraatia

2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus*, *seadus*, *demokraatia*;
- 2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
- 3) nimetab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

2.2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;

3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

3. Töö ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöe koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Õpikeskkond

- 1) Õpik: Riina Kippak, Anne Kloten, Ene Kulderknup, Kaja Peetris „Mosaiik” 6. klassi ühiskonnaõpetuse õpik. Koolibri, 2013. Töövihik: Riina Kippak, Anne Kloten, Ene Kulderknup, Kaja Peetris „Mosaiik” 6. klassi ühiskonnaõpetuse töövihik. Koolibri, 2013.
- 2) EV põhiseadus
- 3) teatmeteosed,
- 4) arvutiklassi kasutamise võimalus, interaktiivsed materjalid, isekoostatud töölehed ja rühmatöökäigud vajalikud tekstid,
- 5) Eestis ilmuvad päevalehed,
- 6) täiendkoolituse materjalid Eesti ja maailmamajanduse teemade, Euroopa Liidu jt. organisatsioonide kohta,
- 7) õppekäigud omavalitsusse, kohtumised kohaliku omavalitsuse töötajatega.
- 9) Eesti Vabariigi poliitiline kaart;
- 10) Euroopa poliitiline kaart;
- 11) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;

- 12) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
- 13) õppeotstarbelised DVD-d, CD-d;
- 14) Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:
- 1) õppekirjandus (õpikud, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jm), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid, internetileheküljed;
  - 2) kodaniku käsiraamatud <http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>;
  - 3) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, kohaliku omavalitsuse kodulehekülge;
  - 4) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;
  - 5) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaali NIP <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred <http://www.kodutytar.ee>, skaudid <http://www.skaut.ee/>, ELO <http://www.elo.ee/> jne);
  - 6) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaali <http://www.eesti.ee>), riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.hm.ee/>);
  - 7) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, lapse õiguste konventsioon, noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111);
  - 8) põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasomavalitsusi hõlmavad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit <http://www.escu.ee/>), oma kooli kodukord;
  - 9) tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike <http://www.miksike.ee/>, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt <http://www.kuut.ee/>), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook jne), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne);
  - 10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülge <http://www.stat.ee/>).

Hindamine

Kokkuvõtva hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Õpilase arengu toetamiseks kasutatakse õppe kestel kujundavat hindamist, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Kujundav hindamine kaasab õpilase enese ja kaaslaste hindamisse, juhivad õpilase tähelepanu vajakajäämistele ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks. Kujundav hindamine tõstab esile õpilase tugevaid külgi ning aitab kaasa õpilase arengule ja õpimotivatsiooni tõstmisele. Kujundav hindamine annab tagasisidet ka õpetajale: vajadusel õppeülesannete korrigeerimine või diferentseerimine.

Kujundava hindamise ühe vahendina võib kasutada õpimappi. Õpimapp õppimise päevikuna sisaldab nii õppetöid kui ka tööde analüüsi ja tagasisidet.

III KOOLIASTE (9. KLASS)

Kooliastme õpitulemused (ainepädevused)

Põhikooli lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabauhenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ametid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

Õpitulemused ja õppesisu

1. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

1.1. Meedia ja teave

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)*;
- 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) teab reklaami funktsioone ja liike;
- 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Raamatukogu, internet. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Kommunikatsioonieetika,

avaliku ja eraelu piir. Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

1.3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus*;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

1.4. Ühiskonnaliikmete õigused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused*,
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 3) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.

2. Riik ja valitsemine

2.1. Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- 3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

2.2. Eesti valitsemiskord

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (e-RT);
- 4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi;;
- 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;
- 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 8) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid.

Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

3. Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus*;
- 2) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ning eesmäärke;
- 4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.

4. Majandus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse*;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
- 4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;
- 5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmäärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressurside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); teematilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õpikeskkond

- 1) Anu Toots. Sootsium. 9. klassi ühiskonnaõpetuse õpik. Koolibri 2013
- 2) Maidu Varik. Sootsium. 9. klassi ühiskonnaõpetuse töövihik. Koolibri 2013
- 3) EV põhiseadus,
- 4) teatmeteosed,
- 5) arvutiklassi kasutamise võimalus, interaktiivsed materjalid, isekoostatud töölehed ja rühmatöökäikude vajalikud tekstid.
- 6) Eestis ilmuvad päevalehed, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, oma kooli leht.
- 7) täiendkoolituse materjalid Eesti ja maailmamajanduse teemade, Euroopa Liidu jt. organisatsioonide kohta,
- 8) õppekäigud omavalitsusse, Riigikokku, kohtumised kohaliku omavalitsuse töötajatega.
- 11) kodaniku käsiraamatud (<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>), „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid „Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool“, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007;
- 12) „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike <http://www.miksike.ee/>, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt <http://www.kuut.ee/>), suhtluskeskkonnad (nt Facebook jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (<http://www.eal.ee>), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube, napster, soulseek jne);
- 13) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu <http://www.kogu.ee>), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõigustlusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel <http://www.sm.ee/index.php?id=98>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>);
- 14) lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005), noorte abitelefoni (nt Lasteabi telefon 116 111), tõsielufilm „Tegi pätti”;
- 15) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal <http://www.eesti.ee>), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu <http://www.riigikogu.ee/>, kohtud <http://www.kohus.ee/> jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu <http://erakonnad.instituut.ee/>), R. Toomla, „Eesti erakonnad” (1999), valimistega seotud materjalid (nt: <http://www.vvk.ee/>), kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000);
- 16) ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit”, Euroopa Liidu infoportaal http://europa.eu/index_et.htm, „Peamised faktid ja arvanded Euroopa ja eurooplaste kohta”

(2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm, „Kuidas Euroopa Liit toimib” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_et.htm, DVD „Euroopa Liit selgeks” (2008);

17) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred <http://www.kodutytar.ee>, skaudid <http://www.skaut.ee/>, ELO <http://www.elo.ee/> jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008);

18) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;

19) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne),

20) elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja <http://www.rajaleidja.ee/>),

21) statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>),

22) Kompas. Noorte inimõiguste käsiraamat. Kirjastus Argo, 2014.

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad probleemküsimuste avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, teostamise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Kujundav hindamine tähendab tagasiside andmist õppijale tema tugevatest ja arendamist vajavatest külgedest. Õpetajaid abistab näiteks arutlusoskuse tagasisidestamisel õppeprotsessi kirjelduses hindamisjuhend. Kujundav hindamine nihutab raskuskeskme õpetamiselt (kohustuste andmine) õppimisele (vastutuse võtmine).

ÕPPEAINE INIMESEÕPETUS

KÄÄPA PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 2. KLASSILE

1 tund nädalas, kokku 35 tundi.

Inimeseõpetuses taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Inimeseõpetus õpetab õpilast toime tulekuma eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Kääpa Põhikooli 2. klassi inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

- Kujundatakse enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi
- Pööratakse tähelepanu füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule
- Väärtustatakse tervist aj tervislikku eluviisi
- Pööratakse tähelepanu turvalisusele ja riskikäitumisele
- Väärtustatakse üldinimlikke väärtusi: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus

ÕPPESISU

I Mina

- Mina. Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega.
- Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.

II Mina ja tervis

- Tervis. Terve ja haige inimene. Ravimid.
- Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.
- Abi saamise võimalused. Esmaabi.

III Mina ja minu pere

- Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid.
- Perekond. Erinevad pered.
- Vanavanemad ja teised sugulased.
- Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse-ja vastutustunne.
- Vanemate ja teiste inimeste töö.
- Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond.
- Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.
- Ohud kodus ja koduümbruses.

IV Mina aeg ja asjad

- Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus.
- Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste asjade seas.

V Mina ja minu kodumaa

- Eesti - minu kodumaa. Kodukoht.
- Rahvakalendri tähtpäevad.

- Eesti rikkus

ÕPITULEMUSED

2.klassi õpilane:

- Kirjeldab oma väärtust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- Teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
- Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega, erineb teistest;
- Väärtustab iseennast ja teisi;
- Mõistab viisaka käitumise vajadust;
- Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- Kirjeldab haiget ja tervet inimest;
- Teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- Teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- Mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise (mitmekesine toit, uni, puhkus, liikumine, sport);
- Demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (haav, kukkumine, ninaverejooks, mesilase nõelamine, praht silmas, põletus, rästiku hammustus, puugi hammustus);
- Teab hädaabi telefoni numbrit ja oskab kutsuda abi;
- Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- Teab oma kohustusi peres;
- Selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töodes;

- Jutustab oma pere traditsioonidest;
- Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- Väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu;
- Eristab, mis on aja kulg ja seis;
- Oskab koostada oma päevakava väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- Väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- Selgitab asjade väärtust;
- Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- Väärtustab ausust asjade jagamisel;
- Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja Eesti kaardilt kodukoha;
- Tunneb kodukoha sümbolikat;
- Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ja lihavõttepühade rahvakombeid;
- Väärtustab Eestit, oma kodumaad

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöodes, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevus ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmäärke, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

HINDAMINE

Kujundav hindamine. Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang, kusjuures oluline on õpilase enda roll hindamisel, pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet.

Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase õpitulemusi tema õppe aluseks olevas kooliainekavas toodud oodatavate tulemustega. Hindamisel lähtutakse põhikooli riikliku õppekava üldosast.

LÕIMING

Eesti keel – Suutlikkus väljendada ennast selgelt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista eakohaseid erinevaid tekste; info hankimine.

Matemaatika – ajaarvamine, ressursside planeerimine (aeg, raha), arvandmete tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada ja lahendusi leida.

Loodusõpetus – looduskeskkonna mõju inimesele, säästlik tarbimine

Kunst – esteetiline areng, eneseteostus, rahvakultuur ja loominguline eneseväljendusoskus

Kehaline kasvatus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana

LÄBIVAD TEEMAD

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu ja täitma muutuvast ühiskonnas erinevaid rolle.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks kogukonna- ja ühiskonna liikmeks.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes suudab infot kriitiliselt analüüsida.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Kujundatakse oskust kasutada kaasaegseid tehnoloogilisi võimalusi. Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt,

emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ja kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlblusnorme.

KÄÄPA PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 3.KLASS

1tund nädalas, kokku 35 tundi

Inimeseõpetuses taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Inimeseõpetus õpetab õpilast toime tulekuma eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

3. klassi Inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

Inimeseõpetuse õpetamisega taotletakse, et 3.klassi õpilane:

väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;

oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;

väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;

teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;

väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;

teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;

mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;

kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;

teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;

teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.

ÕPPESISU

MINA (5 tundi)

- Mina ja teised
- Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega.
- Iga inimese väärtus.
- Viisakas käitumine kodus, koolis, kooliteel
- Õppimine.
- Lapse õigused ja kohustused.
- Sõprus, ausus, kohusetunne, vastutus, südametunnistus.

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

- väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;

- väärtustab inimese õigust olla erinev;
- selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
- väärtustab iseennast ja teisi;
- mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

MINA JA TEISED (12 tundi)

- Minu ja teised
- Sõbrad ja sõpruse hoidmine.
- Sallivus.
- Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine
- Vabandamine.
- Mured koolis.
- Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine
- Teod ja tagajärjed.

ÕPITULEMUSED

Õpilane

- teab, mis on sõprus, väärtustab sõprust;
- teab, kuidas olla hea sõber;
- kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
- teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalla korral;
- teab laste abitelefoni numbrit;
- kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;

- väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus.
- mõistab, et inimesed on erinevad;
- teab, mida tähendab sallivus;
- väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist

RAHA, ASJAD JA TEAVE (6 tundi)

- Raha ja asjad
- Raha teenimine, kulutamine ja laenamine.
- Vastutus.
- Oma kulutuste planeerimine.
- Reklaam ja asjad. Reklaami mõju.
- Reklaami ja meediaga seonduvad ohud.
- Interneti ohud.

ÕPITULEMUSED

Õpilane

- kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist
- käitumist meediakeskkonnas;
- teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;
- selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

EESTI (5 tundi)

- Eesti teiste riikide seas.
- Euroopa Liit. Naaberriigid.
- Eesti vabariigi ja kodukoha sümbolid.
- Küla, vald, linn, maakond.
- Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis.
- Erinevate rahvaste tavad ja kombed.
- Sallivus.
- Riiklikud tähtpäevad.
- Laulu- ja tantsupidu.

ÕPITULEMUSED

Õpilane

- leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid;
- nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid;
- kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- tunneb kodukoha sümboolikat;
- nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- väärtustab Eestit, oma kodumaad.

TERVISLIK ELUVIIS (6 tundi)

- Mina.
- Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.
- Mina ja endasse suhtumine.
- Vaimne ja füüsiline tervis.
- Tervislik eluviis.
- Liikumine ja tervis.

- Tervislik toitumine.
- Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.
- Kahjulikud harjumused.
- Esmaabi.
- Lapse kaitse. Lapse turvalisus.

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

- kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
- nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- väärtustab tervislikku eluviisi.
- Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.

KESKKOND JA JÄTKUSUUTLIK ARENG (2 tundi)

- Keskkonnasõbralik eluviis
- Suvele vastu

ÕPITULEMUSED

Õpilane

- mõistab, et loodust peab hoidma puhtana;
- teab, et on jäätmeid, mis lagunevad looduses, ja on jäätmeid, mis looduses ei lagune;
- teab, kuidas sorteeritakse jäätmeid;
- et jäätmete taaskasutamine aitab loodust säästa.

- teab, missugustel tingimustel tohivad lapsed jalgrattaga tänaval liigelda;
- teab, missugune on korras jalgratas ja jalgratturi varustus;
- teab, et looduses võib olla ohte;
- teab, kuidas käituda ohu korral;
- teab ujumise reegleid;
- oskab kutsuda abi.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöodes, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevus ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse terviseiga seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmärgid, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutavas ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväarsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilasel aidatakse kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng: toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilasel aidatakse kujuneda aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Kultuuriline identiteet: toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond: toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon: toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus: toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus: taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

LÕIMING

· matemaatika: arvutamine, võrdlemine, diagrammi lugemine; ajatelg; eelarve, kaupade hind, pool ja veerand

· loodusõpetus: ilmakaared, inimese keha, lind, lill, aia- ja põllusaadused, loomakasvatussaadused

· emakeel: arutelu piltide põhjal; arutelu haridusskeemi põhjal, vestlus erinevatest ametitest ja sellest, millist ettevalmistust erinevad ametid nõuavad, : käitumise kirjeldamine, lugemine, loetust arusaamine, sõnamäng; küsimustele vastamine, tähemängud, lünktekst, lausete moodustamine, rollimäng, kirjutamine

· kunstiõpetus: võimalus joonistada mitmesuguste ilmetega portreid; jõulukaartide meisterdamine; rahvarõivad, rahvuslikud sümbolid

· kehaline kasvatus: pantomiimimäng, harjutuste tegemine, võimlemine

FÜÜSILINE ÕPIKESKKOND

Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid.

Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

HINDAMINE

Hindamine on numbriline ja poolaasta kaupa. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi.

Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet.

Aineteadmiste ja -oskuste ning hoiakute hindamine võib kanda nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise ülesandeid, kusjuures põhirõhk on kujundaval hindamisel. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid.

Tunnikontrollide ja testide hindamine:

Hinne „5” 90–100%

Hinne „4” 75–89%

Hinne „3” 50–74%

Hinne „2” 20–49%

Hinne „1” 0–19%

KÄÄPA PÕHIKOOI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 5. KLASS

1 tund nädalas, kokku 35 tundi.

Kääpa Põhikooli 5. klassi inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

klassi inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

õpib väärtustama tervise erinevaid aspekte;

õpib väärtustama tervislikku eluviisi;

õpib tundma end erinevates suhtlusolukordades;

õpib hoiduma alkoholist, narkootikumidest ja suitsetamisest;

õpib tundma psüühilisi ja füsioloogilisi muutusi murdeas;

õpib abistama end ja oma kaaslasti õnnetuste korral.

klassi lõpetaja peab teadma:

miks tervis on väärtus;

hügieeninõudeid, tervisliku eluviisi põhimõtteid;

tähtsamaid allikaid, kust saada teavet tervist puudutavates küsimustes;

kuidas edukalt toime tulla erinevates keskkondades;

tervist tugevdavaid ja kahjustavaid tegureid;

murdeea eripära; teadvustab, kes ta on ja millineta võib näida teistele; tunnetab oma kohta teiste inimeste hulgas;

kuidas abistada ennast ja teisi õnnetuste puhul.

ÕPPESISU

Tervis.

Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.

Tervisenäitajad.

Tervist mõjutavad tegurid

Hea ja halb stress.

Õpitulemused:

kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;

teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;

nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;

eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;

väärtustab oma tervist.

Tervislik eluviis.

Tervisliku eluviisi komponendid.

Tervislik toitumine.

Tervisliku toitumise põhimõtted.

Tervislik päeva- ja nädalamenüü.

Kehaline aktiivsus.

Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.

Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

Õpitulemused:

oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;

koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;

kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;

selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;

kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;
teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
väärtustab tervislikku eluviisi.

Murdeiga ja kehalised muutused.

Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.

Suguline küpsus ja soojätkamine.

Õpitulemused:

teab ja kirjeldab murdeas toimuvaid keha ning tunnete muutusi;
aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
teab, et murdeiga on varieeruv ning igapähe oma arengutempo;
teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Turvalisus ja riskikäitumine.

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.
Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite
tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

Internetiga seonduvad ohud.

Õpitulemused:

kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda
järgida;
teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda;
nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;

suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;

väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;

demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;

kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;

väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.

Haigused ja esmaabi.

Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittennakkushaigused. Haigustest hoidumine.

HIV, selle levikuteed ja hoidumise võimalused. AIDS.

Esmaabi põhimõtted.

Esmaabivahendid koduapteegis.

Õpitulemused:

oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittennakkushaigusi;

selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;

teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;

kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;

teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);

nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;

väärtustab enda ja teiste inimeste elu

Keskkond ja tervis.

Tervislik elukeskkond.

Tervislik õpikeskkond.

Tervis heaolu tagajana.

Õpitulemused:

kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;

eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;

kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöodes, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevus ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmäärke, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutavas ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväarsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast

nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

LÕIMING.

Inimeseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, mis omab tihedaid kokkupuutepunkte mitmete õppeainetega. Inimeseõpetuses on oluline lõiming teiste õppeainetega järgmiste teemade lõikes:

ühiskonnaõpetus: tagajärgede arvestamine, vastutus otsustamisel;

kehaline kasvatus: kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted;

eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus;

loodusõpetus: tervislik elukeskkond.

FÜÜSILINE ÕPPEKESKOND

Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus

rühmatöök ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

HINDAMINE

Hindamine toimub kooli hindamise korra alusel. Hinnatakse õpilase vastuse sisulist õigsust, terviklikkust, loogilisust, väljenduse kvaliteeti; lisaks õpitu sisust arusaamist, kriitilist mõtlemist, arutlemis- ja põhjendamisoskust, info kogumise ja töötlemise oskust, probleemilahendus- ja diskuteerimisoskust; tunnis osalemise aktiivsust; tähtaegadest kinnipidamist, argumenteerimis-, analüüsi- ja eneseväljendusoskust jmt. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, hoiakute ja väärtuste osas antakse õpilasele tagasisidet.

Tunnikontrollide ja testide hindamine:

Hinne „5” 90–100%

Hinne „4” 75–89%

Hinne „3” 50–74%

Hinne „2” 20–49%

Hinne „1” 0–19%

KÄÄPA PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 6. KLASS

1 tund nädalas, kokku 35 tundi.

Kääpa Põhikooli 6. klassi inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

klassi inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

õpiks teadvustama ja tundma iseennast;

omandaks enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
õpiks kontrollima ja reguleerima oma käitumist;
oskaks ennetada riskikäitumist;
oskaks väärtustada inimeste erinevusi ja mitmekesisust;
väärtustaks tervislikku eluviisi;
õpiks mõtlema positiivselt;
omandaks üldnimelikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne, õiglus.

klassi lõpetaja teab:

et suhtlemine on üks inimese põhivajadusi;
millised on erinevad suhtlemisvahendid;
kuidas olla oma käitumise peremees;
kuidas hoida sõpru, teha kooostööd ja olla salliv;
kuidas lahendada konflikte ja probleeme.

ÕPPESISU

Mina ja suhtlemine, positiivne mõtlemine.

Enesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll.

Oma väärtuste selgitamine. Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes.

Õpitulemused

analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi;

mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;

mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega;

oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ja teistelt seda vastu võtta;

oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga;

nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;

väärtustab positiivset mõtlemist.

Suhtlemine teistega.

Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia.

Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine.

Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega. Suhtlemine ja viisakus.

Õpitulemused:

tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;

teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;

eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;

kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;

demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;

mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;

demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;

teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;

eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;

teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;

väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

Suhted teistega.

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.

Sallivus enda ja teiste vastu. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.

Õpitulemused:

kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;

oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;

väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;

eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;

demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;

tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;

väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;

kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;

mõistab individuaalseid erinevusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Konfliktid.

Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

Läbirääkimiste pidamine.

Õpitulemused:

selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;

teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise;

kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid teid ning väärtustab neid.

Otsustamine ja probleemilahendus.

Otsustamine ja probleemide lahendamine.

Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.

Tagajärgedest mõtlemine.

Õpitulemused:

teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;

kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;

mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi;

selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;

väärtustab otsuseid langetades vastutust.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöodes, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevusi ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse terviseiga seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmäärke, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväarsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatus tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast

nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

LÕIMING

Inimeseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, mis omab tihedaid kokkupuutepunkte mitmete õppeainetega. Inimeseõpetuses on oluline lõiming teiste õppeainetega järgmiste teemade lõikes:

ühiskonnaõpetus: otsustamine ja probleemide lahendamine, tagajärgede arvestamine, vastutus otsustamisel;

kehaline kasvatus: tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted;

eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus, verbaalne suhtlemine ja mitteverbaalne suhtlemine.

Hindamine toimub kooli hindamise korra alusel. Hinnatakse õpilase vastuse sisulist õigsust, terviklikkust, loogilisust, väljenduse kvaliteeti; lisaks õpitu sisust arusaamist, kriitilist mõtlemist, arutlemis- ja põhjendamisoskust, info kogumise ja töötlemise oskust, probleemilahendus- ja diskuteerimisoskust; tunnis osalemise aktiivsust; tähtaegadest kinnipidamist, argumenteerimis-, analüüsi- ja eneseväljendusoskust jmt. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, hoiakute ja väärtuste osas antakse õpilasele tagasisidet.

Tunnikontrollide ja testide hindamine:

Hinne „5” 90–100%

Hinne „4” 75–89%

Hinne „3” 50–74%

Hinne „2” 20–49%

Hinne „1” 0–19%

KÄÄPA PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 7. KLASS

1 tund nädalas, kokku 35 tundi.

Kääpa Põhikooli 7. klassi inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

7. klassi inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

teab ja oskab kasutada enesekasvatuse viise ning väärtustab ennast;

väärtustab enda füüsilist, sotsiaalset, emotsionaalset arengut;

teab, millised muutused toimuvad murdeas, mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas. Mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele, oskab kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;

oskab kirjeldada rühma mõju inimese käitumisele ja oskab keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi.

ÕPPESISU

I Inimene

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õppesisu

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

Õpitulemused

7. klassi lõpetanu:

- 1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;
- 2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- 3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel;
- 4) kirjeldab põhilisi enesekasvatusvõtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Inimese mina

Õppesisu

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste

määramine.

Konfliktide vältimine ja lahendamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määraates;
- 4) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Inimene ja rühm

Õppesisu

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas.

Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.

Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas.
Rühma surve ja

toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et erinevaid rühmi saab liigitada neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;
- 2) kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;
- 4) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;
- 5) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- 6) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes;
- 8) väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õppesisu

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.

Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastite tarvitamise lühija pikaajaline mõju. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine.

Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi
indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral koolis;
- 4) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega
seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine,
probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;
- 6) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;

7) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.

8) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi,

elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;

9) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse,

südameseiskumise ja uppumise korral.

Inimese mina ja murdeea muutused

Õppesisu

Varane ja hiline küpsemine – igapäev oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured

küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus

suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhtes ja

turvaline seksuaalkäitumine.

Õpitulemused

Õpilane:

1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;

2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;

3) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist (integratsioon ajaloo: soorollide kujunemine kiviajast tänapäevani);

4) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist,

sõprust ja armumist;

5) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhtes;

6) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õnn

Õppesisu

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

Õpitulemused

Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

II Tervis

Tervis

Õppesisu

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi

kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi

otsimine ja leidmine.

Õpitulemused

Õpilane:

1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning

seost;

2) selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid;

3) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;

4) kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Suhted ja seksuaalsus

Õppesisu

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine.

Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine,

seksuaalne areng.

Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.

Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

Õpitulemused

Õpilane:

1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse

tervise kontekstis;

2) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;

3) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles

arengus;

4) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;

5) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;

6) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;

7) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;

8) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;

9) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui

seksuaalsusega seotud inimõigusi;

10) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Inimene ja valikud

Õppesisu

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.

Mina ja teised kui väärtus.

Õpitulemused

Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega

elus.

LÕIMING.

Inimeseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, mis omab tihedaid kokkupuutepunkte mitmete õppeainetega. Inimeseõpetuses on oluline lõiming teiste õppeainetega järgmiste teemade lõikes:

ühiskonnaõpetus: tagajärgede arvestamine, vastutus otsustamisel;

kehaline kasvatus: kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted;

eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus;

loodusõpetus: tervislik elukeskkond.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöös, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevus ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmäärke, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraal- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

FÜÜSILINE ÕPIKESKKOND

Kool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus

rühmatöök ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

HINDAMINE

Lisaks punktisüsteemiga sätestatud numbrilisele hindamisele on kasutusel ka kujundav hindamine, kus õpilasele ja lapsevanemale antakse suuline või kirjalik (e-kool) hinnang õpilase teadmiste ja oskuste ning ka isiksuseomaduste arengust. Suuremate kokkuvõtivate kontrolltööde eel sätestatakse töö täitmise nõuded ning määratakse igale hindele vastavate nõudmiste loetelu.

Tunnikontrollide ja testide hindamine:

Hinne „5” 90–100%

Hinne „4” 75–89%

Hinne „3” 50–74%

Hinne „2” 20–49%

Hinne „1” 0–19%

KÄÄPA PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA 8. KLASS

1 tund nädalas, kokku 35 tundi.

Kääpa Põhikooli 8. klassi inimeseõpetuse ainekavas esitatakse:

õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

õppesisu ja taotletavad õppetulemused

üldpädevused

läbivad teemad

ainetevahelised lõimingud

füüsiline õppekeskkond

hindamise nõuded

ÕPPE JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

8. klassi inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;

teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse emotsionaalse ja sotsiaalse tervise ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;

teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;

teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas; mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;

analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;

teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteadete ja abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpitu olukorras esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;

kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid, väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;

kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpitu olukorras oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;

teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

ÕPPESISU

Tervis.

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.

Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusvärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

Õpitulemused:

kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;

kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;

analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;

analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusvärsust;

analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;

analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;

analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;

selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;

oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;

selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid;

kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuvõtteid mittetõhusatest;

kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Suhted ja seksuaalsus.

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.

Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine.

Rasestumisvastased meetodid.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

Õpitulemused:

kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;

demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;

väärtustab tundeid ja armastust suhetes;

selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;

kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;

selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;

selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;

kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;

kirjeldab seksuaalsel teel levinumate haiguste ärahoidmise võimalusi;

teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;

eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;

väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes;

nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Turvalisus ja riskikäitumine.

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.

Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused.

Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

Meediakäitumine.

Veebisuhtlus ja meediakasutus ennast ja teisi mittekahjustaval viisil.

Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud.

Veebikäitumine. Veebis kommenteerimine.

Keeleviisakus ja -väärikus.

Õpitulemused:

kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;

kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;

kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;

kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;

teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;

demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

Inimene ja valikud.

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteetid elus. Mina ja teised kui väärtus.

Inimese huvide, võimete, iseloomu ja väärtuste seos kutsevalikuga.

Õpitulemused:

analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus:

toetab suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda;

kujundab lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

arendab oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus;

suudab edukalt osaleda rühmatöodes, tegutseda kogukonnas;

suudab ennast teostada, toimida vastutustundliku kodanikuna;

suudab toimida mitmekesisel ühiskonnas, oskab lahendada probleeme ja konflikte;

aktsepteerib inimeste erinevus ning arvestab neid suhtlemisel;

omab teadmisi nüüdisaja sündmuste kohta, samuti peamiste sündmuste ja suundumuste kohta oma riigi, Euroopa ning maailma ajaloos.

Enesemääratluspädevus:

kujundab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast;

hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse;

järgida tervislikke eluviise;

lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Õpipädevus:

kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus:

Suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;

Suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;

Oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid

Orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast, eesmärgist, partneritest.

Matemaatika-, loodusteaduslik ja tehnoloogiapädevus:

Oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades;

Mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses.

mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ning piiranguid;

oskab kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus:

Oskab püstitada eesmäärke, genereerima ideid ja teostama neid;

Õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;

Oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;

Oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele

Orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus:

suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutavas ühiskonnas nii õppimisel;

oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväarsust;

oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;

on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;

järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

LÕIMING

Inimeseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, mis omab tihedaid kokkupuutepunkte mitmete õppeainetega. Inimeseõpetuses on oluline lõiming teiste õppeainetega järgmistele teemadele:

- bioloogia: inimese arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid, varane ja hiline küpsemine, suguküpsus, soojätkamine, rasestumisvastased meetodid, uimastid ja nende toime;
- eesti keel: suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus;
- kehaline kasvatus: kehaline aktiivsus, tervislik eluviis, kehaline vormisolek, kehalise aktiivsuse valik;
- ühiskonnaõpetus: vastutus seoses valikutega, probleemide lahendamine, uimastite tarvitamise mõju, hakkamasaamine riskikäitumisega, soorollid ja –stereotüübid ning nende mõju inimese käitumisele, uimastite tarvitamisega seotud isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid.

FÜÜSILINE ÕPIKESKKOND

Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus

rühmatöök ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on:

- 1) toetada õpilase arengut;
- 2) anda tagasisidet õpilase õppe edukuse kohta;
- 3) innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- 4) suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- 5) suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- 6) anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Teadmiste ja oskuste hindamine kui kokkuvõtivate hinnete alus

Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega. Ainealaseid teadmisi ja oskusi võib hinnata nii õppe käigus kui ka õppeteema lõppedes.

Hinnatakse viie palli süsteemis.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Hindamine toimub kooli hindamise korra alusel. Hinnatakse õpilase vastuse sisulist õigsust, terviklikkust, loogilisust, väljenduse kvaliteeti; lisaks õpitu sisust arusaamist, kriitilist mõtlemist, arutlemis- ja põhjendamisoskust, info kogumise ja töötlemise oskust, probleemilahendus- ja diskuteerimisioskust; tunnis osalemise aktiivsust; tähtaegadest kinnipidamist, argumenteerimis-, analüüsi- ja eneseväljendusoskust jmt. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, hoiakute ja väärtuste osas antakse õpilasele tagasisidet.

Tunnikontrollide ja testide hindamine:

Hinne „5” 90–100%

Hinne „4” 75–89%

Hinne „3” 50–74%

Hinne „2” 20–49%

Hinne „1” 0–19%